

„TANODA” TÍPUSÚ PROGRAMOK

Polyacskó Orsolya

1. A folyamatmodell elemei: a probléma felvetése, elemzése; a megoldási javaslatok kidolgozásának alapjai és folyamata; a megvalósítás, monitoring/ellenőrzés; visszacsatolás

1.1. A program **előkészítettsége**, szakmai megalapozottsága. Volt-e nyilvános előzetes vita, fermentációs szakasz?

A tanoda „az inkluzív nevelés szemlélete mentén kialakított és alkalmazott extrakurrikuláris pedagógiai tevékenységek rendszere, amely hozzájárul ahhoz, hogy az alap- és középfokú köznevelési intézményekben tanuló, különböző társadalmi helyzetű, kulturális hovatartozású és egyéni adottságú tanulók tanulmányaikban sikeresen haladjanak előre az iskolában és ezen keresztül megvalósuljon társadalmi mobilitásuk” (Részletek a Tanoda program sztenderdből). A tanoda iskolán kívüli, délutáni, esetleg hétfévi vagy a nyári szünetekben szervezett programokat biztosít hátrányos helyzetű tanulóknak, fiataloknak.

Tanoda típusú programok először az 1990-es évek közepén indultak Magyarországon civil szervezetek kezdeményezésére, így amikor 2004-ben kiírásra került a HEFOP/2004/2.1.4-es pályázat „Modellértékű tanoda típusú (extrakurrikuláris) tevékenységek támogatása a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikeressége érdekében”, már közel tízéves tapasztalatra lehetett támaszkodni. A korábbi tapasztalatok hasznosítása deklaráltan meg is jelent a pályázati kiírásban mint a pályázat egyik célkitűzése: „A már eredményesen működő tanoda programok fejlesztése, programkínálatuk, szolgáltatásaik bővítése és elterjesztése. A jó gyakorlatok, tapasztalatok átadásának biztosítása az újonnan induló tanodákkal való együttműködés (társulás) során, a programadaptáció támogatásával.” (Részletek a Tanoda program sztenderdből)

A későbbiekben az újabb pályázati kiírások célja volt, hogy szélesebb körben - elsősorban a leghátrányosabbnak nyilvánított régiókban- elérhető legyen ez a fajta program. Ennek következtében heterogén rendszer alakult ki: sok és sokféle megközelítéssel dolgozó új tanoda létesült. Ebben a sokféleségben volt hivatott rendszert teremteni a 2005-ben kiadott Tanodakönyv, amely a működtető szervezetek munkáját támogatta azzal, hogy a korábbi tapasztalatokra építve összegezte a tanodák filozófiáját, működésének jellegzetességeit és az azzal kapcsolatos elvárásokat. A tevékenységek rendszerezésének következő állomása a Tanoda sztenderd megjelenése volt, amely rögzítette a program célját és alapelveit, a tanodák működtetésének kötelező elemeit, a pedagógiai eszköztudást, az eredményesség ismérveit és mérésének módját – mindazokat az ismérveket és követelményeket, amelyeknek a pályázóknak meg kell felelniük.

A tanoda hálózat működését tehát szakmailag azok a civil szervezetek alapozták meg, amelyek legkorábban indítottak ilyen jellegű programokat. Az alapozó munka szinte folyamatos volt, hiszen a különböző pályázati körök révén újabb és újabb tapasztalatok kerültek beemelésre.

Társadalmi vita az egyes operatív programok pályázati kiírásait megelőzően zajlott, amely során a potenciális pályázók megismerhették és véleményezhették a pályázati útmutató tartalmát. Ebben leginkább a már nagy tapasztalattal rendelkező tanodák vezetői vettek részt.

1.2. A program és a politika/szakpolitikák: milyen mértékben szakmai, illetve politikai a motiváció?

A tanoda programok elindulása egyértelműen civil kezdeményezésekhez köthető: helyi igényekre reflektálva, szakmai motivációval indultak el alapítványi (elsősorban Soros Alapítvány) támogatással. Később az 1993. évi LXXIX. Köznevelési törvény 2003. szeptember 1-jei módosítás (95. § (1) m pontja) előírta, hogy az oktatási miniszter köznevelés-fejlesztéssel kapcsolatos feladatai közé tartozik „a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerességét segítő iskolán kívüli foglalkozás (tanoda)” megszervezése, amelyhez elsősorban ESZA forrásokat rendeltek. Finanszírozásuk a HEFOP és

TÁMOP operatív programokon keresztül, valamint központi költségvetésből származó társfinanszírozással történt (utóbbi általában a támogatásra fordítható összeg 25%-a).

1.3. Milyen igényre, hiányra reflektál a program? Mi az oka az indításának? Az okok azonosítása mi alapján történt? Pl.: helyzetelemzés; igényfelmérés; kutatási háttér stb.

A civil indíttatású tanoda programok "a magyar közoktatás által „elhanyagolt” tanulói réteg, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, támogatására" jöttek létre, helyi igényekre reflektálva. Azokat a tanulókat hivatottak segíteni, akik számára „önmagában sem a család, sem az iskola nem tud megfelelő feltételeket biztosítani” (Tanoda sztenderd) ehhez. Az egyik első tanoda, a Józsefvárosi Tanoda saját koncepciójának kialakításakor például abból indult ki, hogy milyen igényei vannak a helyi cigány lakosságnak. Azt találták, hogy a szülők nem kívánták szegregált iskolába járatni gyerekeiket, továbbá szükség van a gyerekek iskolai sikerességét elősegítő programok megvalósítására. Kifejezett igényfelmérésről nincs tudomásunk, ugyanakkor feltételezhető, hogy a már korábbi oktatási tevékenységeket folytató és helyi ismeretekkel rendelkező szervezetek jól ismerték a helyi közösségek szükségleteit.

1.4 Melyek a program céljai (Deklarált és nem deklarált célok.)

A tanoda programok célja általában az inkluzív nevelés szemlélete mentén, iskolán kívüli foglalkozás keretében

- a halmozottan hátrányos helyzetű, és/vagy
- gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló, elsősorban roma, valamint
- a menekülteket befogadó állomásokon, illetve kísérő nélküli kiskorúak otthonában élő migráns fiatalok

iskolai sikerességének, továbbtanulásának elősegítése, a lemorzsolódás csökkentése és ezáltal a munkaerőpiaci esélyeik javítása.

Tartalmi és szakmai szempontból a különböző pályázati kiírások is ezt tartották szem előtt. Különbségek inkább a meghatározott célcsoportok (erről lásd a „Célcsoportok” részt) és a működési keretek tekintetében fedezhetők fel. Míg az első HEFOP (2004/2.1.4.A) pályázat elsősorban a meglévő, és eredményesen működő tanodák megerősítésére, fejlesztésére irányult; addig a későbbiekben megjelent a földrajzi kiterjesztés szándéka, hogy a szolgáltatások minél több településen, de elsősorban a leghátrányosabb helyzetű régiókban is elérhetőek legyenek. (Lásd pl. a TÁMOP 3.3.5.A pályázatot, amely keretében újabb tanodák kialakítására is sor került „oly módon, hogy minimálisan minden, a „Nem mondunk le senkiről” zászlóshajó programban nevesített 33 leghátrányosabb helyzetű kistérségben működjön legalább egy tanoda”.) A tanodák sztenderdizálása és a pályázati kiírások pontos feladat-meghatározása a pályázók számára egy átláthatóbb, rendszerezettebb hálózat kialakításának, valamint a tanodai minőségbiztosítás megalapozásának szándékáról tanúskodnak.

A tanodák között vannak továbbá különbségek aszerint, hogy egyesek inkább a tehetséggondozást tartják szem előtt és bizonyos tanulmányi eredmény fölött teljesítő diákokat vesznek föl, mások viszont inkább arra helyezik a hangsúlyt, hogy minden gyereknek legyen lehetősége a programok igénybevételére. Az alapvető célkitűzések azonban általánosan érvényesek.

1.5. A beavatkozás szintje: pilot vagy rendszerszintű beavatkozásról van szó?

Pilot programról nem beszélhetünk, mivel a tanodák magyarországi működésének már közel másfél évtizedes története van. Ez idő alatt tekintélyes mennyiségű tapasztalat halmozódott fel, főként azon szervezeteknek köszönhetően, amelyek képesek voltak hosszú távon is fenntartani működésüket. A tapasztalatokat elsőként a 2005-ös Tanodakönyv összegezte. Rendszerszintű beavatkozásról értelemszerűen szintén nem beszélhetünk, hiszen a tanodák egy – fontos és elterjedt - megközelítést képviselnek a hátrányos helyzetű tanulók számára szervezett esélyteremtő programok terén, amelyek megvalósítása elsősorban civil szereplőkre támaszkodva, gyakran akadozó pályázati forrásokból történik.

1.6. A program **története**: az intézkedés kezdete, vége, fázisai (pl. kísérleti szakaszt követő „bevezetés”).

1. Kezdeti szakasz, '90-es évek

Civil szervezetek kezdeményezésére elindul néhány, a helyi igényekre és szükségletekre reflektáló esélyteremtő, felzárkóztató, tanoda jellegű szolgáltatás. A tapasztalatgyűjtés időszaka ez. A civil szervezetek működését ekkor még főként alapítványi támogatásból finanszírozzák (pl. Soros Alapítvány).

2. Expanzió - HEFOP pályázatok, 2004-2005:

Az operatív programok keretében meghirdetett pályázatok esélyt jelentettek a tanodák elterjedése és a tanoda program megszilárdulása szempontjából: az első HEFOP pályázat elsősorban a már működő tanodákra irányult, a későbbiekben azonban a program kiszélesítése volt a cél. Megjelent a törekvés a tanodai működés sztenderdizálására, amely megnyilvánult abban, hogy a kiírások pontosan rögzítették a teljesítendő feladatokat, mind pedig a Tanoda sztenderd kidolgozásának megkezdésével.

3. Sztenderdizálás:

A tanodák számának növekedésével heterogénné vált a kép. A kezdeményezések egységesítésére, rendszerezésére már a 2005-ös HEFOP pályázat során törekedett a pályázatot kiíró szervezet a tanodák által végzendő feladatok, minimálisan teljesítendő elvárások rögzítése révén. A Tanoda sztenderdet szakértői vitát követően fogadták el és a 2008-as TÁMOP pályázati kiíráshoz csatolták. A sztenderdek meghatározzák a működés minimális feltételeit. A szempontrendszer megpróbál egységes működési és szakmai keretet nyújtani a tanodáknak, meghatározva a működéshez szükséges minimális feltételeket.

4. További expanzió:

Jelentős csúszással, de 2012-ben végül megjelent az új TÁMOP pályázat (TÁMOP-3.3.9.A-12/1-2), amely minden eddiginél nagyobb forrást, mintegy 4 milliárd forintot biztosít tanodai programok megvalósítására. Külön hangsúlyt kapnak a leghátrányosabb helyzetű térségek, amelyekben a keretösszeg felére pályázhattak a civil szervezetek. A megnövekedett támogatás nyomán mintegy 150 tanoda működése válik lehetővé a jelenlegi 65 helyett. Kérdés ugyanakkor, hogy a megnövekedett keretösszeg maga után vonja-e a program szakmai támogatásának erősödését, az új, tapasztalattal nem rendelkező szervezetek fokozott szakmai támogatását, amely a minőségi munka és eredményesség fontos tényezője.

Fontos megjegyezni, hogy a különböző szakaszokat áthidalóan jelen volt a pályázati rendszer működésének akadozása, a pályázati kiírások és támogatások csúszása, és nagyon sok tanoda számára problémát jelentett az utófinanszírozás és az egyéb adminisztratív buktatók. Ez komolyan veszélyeztette, veszélyezteteti a szakmai munka kontinuitását és így végeredményben az eredményességet.

1.7. A megvalósítás főbb lépései.

A tanodák létesítésével és működtetésével kapcsolatban az alábbi elvárásokat rögzíti a Tanoda sztenderd:

Tanoda indítása

- Igényfelmérés a településen a program indulása előtt.
- Széleskörű tájékoztatás a településen a tanoda keretein belül folytatni kívánt programokról, a jelentkezés feltételeiről a program indítását megelőzően.
- A tanoda saját nevelési, oktatási programjának kidolgozása.

- A tanoda saját szervezeti és működési szabályzatának kialakítása, szükség esetén a meglévő módosítása.

A tanoda működésének pedagógiai eszközszerző

- A diákok kiválasztása, felvétele, bemeneti és kimeneti mérések. Az iskolai követelményrendszer alapján a hiányosságok feltárása, a diákok aktuális fejlődési szakaszának felmérése, amely alapján kidolgozható a tanulók egyéni fejlesztési terve, és erre építve egyéni órarendjük.
- A tanulói portfólió, egyéni fejlesztési terv elkészítése, a mérési eredmények feltüntetésével, a fejlesztési célok meghatározásával. Az egyéni fejlesztési terv félévente készülő, szöveges értékeléssel alátámasztott kiigazítása része az egyéni fejlesztés folyamatának.
- A tanoda ütemtervének (tantárgy/óra/diák) elkészítése.
- Szerződés megkötése a felvételt nyert tanulókkal.
- Egyéni, esetleg mikrocsoportos fejlesztési egységek rendszeresítése.
- Egyéni fejlődési napló vezetése a folyamatos ellenőrzés, értékelés rögzítésére.
- Folyamatos konzultáció a szülőkkel, iskolai tanárokkal, szociális szolgáltatókkal, rendszeres családlátogatás, iskolalátogatás. A konzultáció célja, hogy a diákok munkáját a szülő, a tanodai mentor és az iskolai tanár közti együttműködés összehangoltan segítse.
- A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók számára kialakított támogatási rendszerekhez való hozzáférés elősegítése. Információ-nyújtás a szociális és gyermekvédelmi támogatások formáiról, ösztöndíjakról, azok igénybevételének módjáról, hozzáférés biztosítása a szükséges formanyomtatványokhoz, segítségnyújtás az igényléshez.
- A tanulmányokat támogató, szociális hátránykompenzáló eszközök és szolgáltatások igénybevétele. A fejlesztő eszközök rendelkezésre bocsátása a rászoruló diákoknak, illetve azon hiányzó feltételek megteremtése, amelyek a fejlesztések megkezdéséhez szükségesek.
- A tanodai pedagógusok intézményközi találkozóin való részvétel a horizontális tanulás érdekében. A projekt időtartama során minimum 2 alkalommal a teljes tanodai teamnek látogatást kell tennie más működő tanodáknál.
- A TÁMOP 3.3.1. kiemelt projekt által finanszírozott képzésen való részvétel. A központi program által nyújtott továbbképzésen a tanoda szakmai vezetőjének és legalább egy pedagógusának kell részt venni.
- A szükséges tárgyi, infrastrukturális környezet kialakítása, mely garantálja a nyugodt tanulás, a bizalmas kapcsolati rendszer, otthonosság érzésének meglétét. Legfontosabb alapja az épület kiválasztása. Az épület lehet a szervezet tulajdona, vagy hosszú távra bérelt többhelyiséges épület vagy épületrész, ahol a tanodai tevékenységek zavartalanul, folyamatosan, időkorlát nélkül bonyolódhatnak.
- Ingyenes számítógép és internet hozzáférés biztosítása a tanoda épületében valamennyi, a tanodában résztvevő diák számára (6 gyerekenként 1 db számítógép).

A tanodai programban résztvevő tanulók programjainak kötelező szakmai, pedagógiai elemei

- A tanodás diákok személyiségfejlesztése
- A tanuló identitástudatának erősítése (hagyományőrzés, nyelvápolás), hosszú távú célként attitűdalakítás
- A továbbtanulást közvetlenül segítő tevékenységek (személyre szabott képességfejlesztés, diák önszorgató csoport működtetése, tehetség-kibontakoztatás)
- Készségfejlesztő programok kidolgozása és megvalósítása (pl. demokratikus, kommunikációs, informatikai képességfejlesztés, tanulásmódszertan, szóbeli és írásbeli képességek fejlesztése, tanulási motiváció erősítése, stb.). A képességfejlesztés nemcsak a tantárgyak mentén történik, hanem a játékok, a projektek, illetve a közösségi tevékenység sokféle képességet előhívó alkalmain is!

- Tantárgyi felkészítés
- A szülők aktív szerepvállalásával a tanulók számára szabadidős programok szervezése.
- Legalább negyedévente a településen kívül szervezett kompetenciafejlesztést szolgáló kiegészítő programok.
- Szoros együttműködés kialakítása a bevont együttműködő partner közoktatási intézménnyel
- Tanoda szakértői testület segítése, együttműködés támogatása.

1.8. A program **jogi státusza** és ennek következményei a **megvalósítási** folyamatra.

A tanodák működtetését korábban a közoktatási törvény 2003-as módosítása írta elő, ehhez főként az operatív programokon keresztül az ESZA-ból származó források, illetve kisebb mértékben a központi költségvetésből származó tárfinanszírozás (és még kisebb mértékben egyéb támogatások) adták a hátteret. Ahogyan a többi operatív program esetében, a tanodákat támogató HEFOP és TÁMOP programok prioritásai is rögzítésre kerülnek a fejlesztési tervekben. Mindez természetesen csak a pályázati kereteket rögzíti és garantálja, viszont nem védi ki a pályázati rendszer anomáliáit.

1.9. A program **beavatkozási logikája**, módszertana, illetve az időközben végzett monitoring és **hatásvizsgálatok eredményei**, amennyiben voltak ilyenek.

A tanodák működtetői civil és egyházi szervezetek, a pályázati kiírásokra ezek a szervezetek pályázhatnak, így a tanoda hálózat működtetését a kormányzat a civil és egyházi szervezetekre ruházta. A tanodákat egyértelműen az iskolarendszeren kívüli, ám azzal együttműködésben nyújtott szolgáltatásként képzeli el, melyhez Európai Unió forrásokat és kisebb részben a központi költségvetésből származó forrásokat rendel. A civil szervezetek által működtetett tanodák számára előírt az együttműködés a közoktatási intézményekkel (lásd Tanoda sztenderd), emellett az iskolák az első pályázatokban mint konzorciumi partnerek is közreműködhetnek. A tanodákra szánt pályázati pénzek bővülésével a civil szereplők még nagyobb szerepet kapnak ebben az esélyteremtő programban.

Kifejezetten hatásvizsgálat nem készült a program eddigi működéséről, ugyanakkor született néhány, kisebb-nagyobb mintával és különböző módszertanra támaszkodó vizsgálat a tanodák működésének feltérképezésére. A Roma Oktatási Alap megbízásából 2008-ban a TÁRKI-TUDOK készített egy - kvantitatív és kvalitatív módszerekre egyaránt építő - vizsgálatot a 2007-2008-as tanévben működő tanodákról, működésükről, kapcsolatrendszerükről (iskolákkal, szülőkkel), a működési környezetről és feltételekről, valamint a programban résztvevő diákok elvárásairól. A tanulmány egyik fontos megállapítása, hogy a tanoda program nem illeszkedik egy egységes fejlesztési koncepcióba, és így a különböző, párhuzamosan futó hátránykompenzáló programok nem illeszkednek szinergikusan egymáshoz.

Egy másik tanulmány ("Jó gyakorlatok a társadalmi felzárkózás tervezési, értékelési és monitorozási módszertani fejlesztéseihez az oktatás területéről") hasonló megállapításra jut a tanoda program beavatkozási logikáját illetően. A tanulmány a TÁMOP 3. prioritással kapcsolatban, amely a tanoda programok támogatását is tartalmazza, megállapítja, hogy a tervezés nem alapult egységes, a fejlesztéseket átfogó oktatáspolitikai cél- és eszközrendszerbe illesztő oktatási stratégián, így a fejlesztési programok és egyéb oktatáspolitikai intézkedések összhangja nem volt megfelelő. Kiemeli továbbá, hogy a tanoda konstrukciójában a két fejlesztési hullám két különböző koncepciót képviselt és a standardizálási törekvés egyfajta iskola-szerepbe szorította a tanodákat. Ez nem csak az adminisztratív kötelezettségek, infrastrukturális elvárások megnövekedésével járt – az ezeknek való megfelelés sok tanoda számára komoly gondot okoz –, de a tanodák szerepének szűkülését is maga után vonta, pedig sok projektvezető úgy látja, egy holisztikusabb megközelítés eredményesebb és célravezetőbb lenne. (Például szükség lenne arra, hogy a munkaügyi központokkal való együttműködés révén segíteni tudják a végzett tanodás tanulókat és szüleiket is a munkakeresésben). Éppen emiatt a tanulmány szerzője szerint érdemes lenne szorosabbra fogni a kapcsolatokat egyéb programokkal, amelyek közvetve segítik a szülők kompetenciáinak, foglalkoztathatóságának javítását is.

Egy további vitatható pontja a beavatkozási logikának a HEFOP és a TÁMOP pályázatok inkonzisztenciája: nem csak a feltételek változtak egyik kiírástól a másikig, de a célközönség is (így például sokan kifogásolták, hogy a 2. HEFOP pályázat nem vonta be az alsó tagozatos tanulókat a közvetlen célcsoportba.) Emiatt nehéz helyzetbe kerültek a korábban létesült, bejáratott módon működő tanodák, amelyek már legalább egy fejlesztési ciklust végigvittek, miközben sok új tanoda létesült, amelyek közül sokan nem tudták fenntartani a folyamatos munkát.

1.10. Humán erőforrás-fejlesztés a programban.

Az újonnan induló tanodák számára elvárás volt, hogy a tanoda leendő vezetője részt vegyen egy tanodavezetői képzésen és az Educatio Kht. az egyetemi/főiskolai végzettséggel rendelkező tanodavezető és a pedagógusok számára is kidolgozott egy továbbképzést azzal a céllal, hogy felkészítse a résztvevőket

- a tanodákra vonatkozó minőségbiztosítási rendszer pedagógiai vonatkozásainak helyi igényekre szabott adaptációjára;
- a reális és hatékony pedagógiai tervezésre;
- a gyerekek megismerésére, az egyedi helyzetek diagnosztizálására;
- a hatékony egyéni fejlesztésre;
- az inkluzív pedagógia és a kompetencia alapú oktatás terén a szemléletbeli fejlődésre, és a módszertani repertoár bővítésére;
- a változatos fejlesztő értékelési módszerek alkalmazására;
- konstruktív pedagógiai problémakezelésre;
- a családokkal való hatékony együttműködésre;
- a civil és állami/önkormányzati szférával (ezen belül elsősorban a helyi iskolával/iskolákkal) való hatékony együttműködésre;
- személyiségfejlesztéssel, pályaeorientációval, utánkövetéssel, illetve az iskolai lemorzsolódást csökkentő különböző prevenciós célokkal kapcsolatos tevékenységekre.

A továbbképzés deklarált célja továbbá, hogy a résztvevőket segítse az adott szociokulturális környezet másságának megismerésében, nyitottá tegye és érzékenyítse az ebből adódó élethelyzetekre, problémákra.

Ugyanakkor a mindennapi működés során felmerülő problémák megoldásában csak korlátozott segítséget nyújtanak egy egyszeri képzés. Működik ugyan egy mentorhálózat, amely a támogatott intézmények folyamatos szakmai támogatását hivatott ellátni, kapacitása azonban néhány aktív tanodavezető szerint nem elégséges. A 2008-as TÁMOP pályázati ciklusban csupán 6 tanodaszakértő mentor volt elérhető, akik nem tudtak folyamatos támogatást nyújtani, sőt gyakran az előírt konzultációkat sem tudták lebonyolítani. Egyes félelmek szerint a megnövekedett keretösszeg ellenére sem jut majd elég forrás szakmai támogatásra, noha a tanodák számának előirányzott növekedése miatt (a jelenlegi szám várhatóan megduplázódik a 2012-ben kiírt pályázat eredményeképpen) ez különösen fontos volna, hiszen az újonnan létesített szervezetek így juthatnának megfelelő, eredményességet és szakmaiságot biztosító szakmai támogatáshoz.

A Tanoda Sztenderd a horizontális tanulás elősegítése érdekében előírja, hogy a projekt során valósuljon meg egy tanulmányút egy másik tanodába. Ugyancsak a horizontális tanulást hivatott elősegíteni a tervbe vett referenciatanoda hálózat, amely támogató hálózatként funkcionálna a kevésbé professzionális, illetve frissen alakuló tanodák pedagógiai munkájához.

1.11. Esetleges ágazatközi együttműködések a programban.

Helyi szinten elmondható, hogy a civil szervezetek együttműködnek az iskolákkal, a kisebbségi önkormányzattal, a szociális szakemberekkel. A TÁRKI-TUDOK a tanodákról 2008-ban készített tanulmányában azonban pont egy magasabb, rendszer szintű ágazatközi együttműködést hiányol, amely felöleli a foglalkoztatást, egészségügyet és oktatást, és amelyben a különböző fejlesztések illeszkednek egymáshoz (lásd a "Beavatkozási logika" c. 1.9. pontot).

1.12. A megvalósítási szakaszban történt **módosítások** okai és hatásai a program egészére.

Változtatás történt a pályázati kiírások által megnevezett célcsoportokban: a tanodák számára a 2. HEFOP pályázati kiírás a felső tagozatos vagy középiskolában tanuló gyerekeket jelöli ki célcsoportnak, így kikerültek az alsó tagozatos gyerekek a rendszerből, holott bevonásuk pedagógiai szempontból, az alapozó munka elvégzése miatt nem egy tanodavezető szerint nagyon fontos lenne. Az új, 2012-es TÁMOP kiírás társadalmi vitájában egy visszajelzés szerint a célcsoport (és a résztvevő gyerekek számának) változásával egy új program célkitűzéseinek kellett megfelelni ahelyett, hogy lehetőséget kaptak volna a folyamat és a korábbi munka továbbvitelére. A tanodavezetők visszajelzései nyomán azonban visszakerültek az alsó tagozatos gyerekek a célcsoportba.

A sztenderdizálási törekvésről a program történetéről szóló részben már írtunk, ez is egy változásnak tekinthető a tanoda tevékenységeit támogató pályázati programban, amelyhez a már korábban működő tanodáknak alkalmazkodniuk kellett.

További változás volt a program földrajzi kiterjesztése a „Nem mondunk le senkiről” zászlóshajó programban nevesített 33 leghátrányosabb helyzetű kistérségben. A kiterjesztés hatásáról a beavatkozási logika alatt írtunk.

1.13. A program **jelene és jövője**, kilátásai: **folytatási lehetőségek; ráépülő fejlesztési programok stb.**

A program fenntarthatósága az egyik legnagyobb probléma, egyelőre megoldatlan kérdés. Ennek alapvetően három oka van:

- a projektfinanszírozás folyamatossága nem megoldott, hektikus a pályázatok kiírása, ez pedig veszélyezteti a tanodák működtetésének folyamatosságát és ezáltal a szakmai munka eredményességét is,
- az utófinanszírozás nagy terhet ró a fenntartókra, továbbá
- a pályázati rendszerben sok olyan elem van, amelyen megakadhat a kifizetés a kedvezményezetteknek.

Számos újságcikk született a bajba került tanodákról, amelyek kénytelenek voltak banki kölcsönt felvenni annak érdekében, hogy a szerződésben vállalt kötelezettségeket teljesíteni tudják.

További probléma a felkészült és megfelelő humán-erőforrás biztosítása. Ez különösen azokban a térségekben kritikus, ahol újonnan létesülnek tanodák, netán nincs olyan helyi kezdeményezés, amelyre egy pályázat épülhetne. Sokszor kevés a programot kezdeményező jó szándéka, ha nincsenek előzetes tapasztalatok, szakértelem akár a projektmenedzsment, akár a pedagógiai munka terén. Kiemelt fontosságú lenne a komoly szakmai támogatás, a jól működő mentori hálózat, illetve a már stabilan működő tanodák tapasztalatainak átadása.

1.14. A program **jogi státusza**, és ennek **következményei a fenntarthatóság szempontjából.**

A tanoda meghatározása az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról (Kt.) 2003. szeptember 1-jétől hatályos 95.§ (1) m) pontjában olvasható: „Az oktatási miniszter közoktatás-fejlesztéssel kapcsolatos feladata... az új pedagógiai módszerek, megoldások, szervezeti formák – így különösen: óvoda-iskola, egységes iskola, általános művelődési központ, projektoktatás, iskolaotthonos oktatás, hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerességét segítő iskolán kívüli foglalkozása (tanoda), erdei iskola – kidolgoztatása, elterjedésének támogatása”.

A nemzeti fejlesztési tervek rögzítik a fejlesztéspolitika prioritásait, az operatív programok akciótervei pedig programokat és összegeket rendelnek ezekhez a prioritásokhoz. Ez azonban nem garancia a fenntarthatóság szempontjából.

2. Téma, célcsoportok, érintettek/résztvevők

2.1. Konkrétan **milyen témával** foglalkozik a program?

A tanoda program általános témája a hátránykompenzáció, esélyteremtés hátrányos helyzetű gyerekek és fiatalok számára. Ezt a tanulók iskolai sikerességének javításával, lemorzsolódásuk

csökkentésével, szociális hátrányukból fakadó nehézségeik leküzdéséhez való hozzájárulással kívánja, továbbá a kulturális identitás erősítése és személyiségfejlesztés révén kívánja elérni.

2.2. Kik az elsődleges és a másodlagos célcsoportok? Hány fő tartozik a célcsoport(ok)hoz?

A tanoda programokat finanszírozni hivatott operatív programok pályázatait által meghatározott célcsoportokban történt ugyan változás a különböző pályázati körök során, de alapvetően hátrányos helyzetű, különösen roma gyerekek, fiatalok állnak a programok fókuszában.

Az első, 2004-es kiírás meghatározása szerint a pályázat célcsoportja a hátrányos helyzetű, különösen roma származású fiatalok. Korcsoport tekintetében nem volt korlátozás; általában elmondható, hogy az első kiírás illeszkedett a már működő tanodák gyakorlatához, amely széles korcsoportot ölelt fel. A 2005-ös kiírás ehhez képest annyiban módosult ebben a tekintetben, hogy a kiírás a felső tagozatos és középfokú intézményben tanuló, halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban roma tanulókat, valamint állami nevelt diákokat céloz meg. A közvetlen célcsoport elvárt létszám-kritériumait is meghatározták: előírták, hogy a programban minimum 25, maximum 60 tanulónak kell részt vennie.

A 2008-as TÁMOP pályázat célcsoportja olyan migráns fiatalokkal bővült, akik menekülteket befogadó állomásokon, illetve kísérő nélküli kiskorúak otthonában élnek. Továbbá a felső tagozatos és középiskolában tanuló diákok mellett helyet kaptak a korábban sajátos nevelési igényűvé minősített, de a felülvizsgálat után a többségi tantervű oktatásba visszahelyezett, a szegregált környezetből integráló környezetbe átkerült, és tartós megfigyelés alatt álló alsó tagozatos tanulók is. A célcsoportra vonatkozóan most először nem jelez a kiírás közvetett célcsoportot: a korábbi két tanoda-felhívásban a „szülők, pedagógusok, civil szervezetek, kisebbségi önkormányzatok, kapcsolódó - egészségügyi, szociális, adminisztratív - területeken dolgozó szakemberek, helyi döntéshozók, a közoktatási intézmények fenntartóinak képviselői” jelentek meg közvetett célcsoportként.

A 2012-es pályázat a tanodaműködtetők kérésére annyiban változtatott a célcsoporton, hogy a tanodák alsó tagozatos tanulókat is bevonhatnak a tevékenységekbe, amely nem kevés tanodavezető szerint nagyon fontos a szakmai alapozó munka elvégzése érdekében.

2.3. A programban érintett állami, illetve civil intézmények, intézményrendszerek.

A tanoda-támogatási program kidolgozása az Oktatási Minisztériumban kezdődött el 2003-ban. 2004 februárjában a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program Irányító hatósága (HEFOP IH), az Oktatási Minisztérium szakmai támogatásával és az OM Alapkezelő Igazgatósága közreműködésével hirdették ki az első HEFOP pályázatot. Később az NFÜ által kiírt pályázatokat a Wekerle Sándor Alapkezelő, majd az ESZA Kht. kezelte, melyhez az Educatio Kht. is nyújtott szakmai támogatást. A 2012-es TÁMOP fejlesztési koncepció kidolgozásáért az Emberi Erőforrások Minisztériumának (Emmi) társadalmi felzárkózásért felelős államtitkársága volt felelős.

Szakmai és pénzügyi támogatást is nyújt a tanodáknak egy civil szereplő, a Roma Oktatási Alap (Roma Education Fund, REF). A REF hozzájárult azon 9 tanoda támogatásához, amelyek 2005 végén, az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium által finanszírozott "A roma telepeken élők lakhatási és integrációs modellprogram"¹ keretében létesültek. A REF további, áthidaló pénzügyi támogatást nyújtott a tanodák egy részének, amikor csúszott az újabb pályázati kiírás, így komoly veszélybe került a munka folytonossága, valamint magának a tanodának a fennmaradása. A bajba került tanodák mintegy 10,000 eurós támogatásért pályázhattak a REF-hez. Az áthidaló támogatás mellett azonban a REF további szerepet is vállal. A roma fiatalok tanulásának támogatását célul kitűző szervezet például megbízást adott egy átfogó felmérés elkészítésére a tanodák működéséről (TÁRKI-TUDOK felmérés, 2008), így a monitorozásban is szerepet vállalt.

---

¹ A modellprogram célja „a gyerekek és fiatalok iskolai integrációja, a felnőttek munkaerő piacra való beilleszkedése, a szociális és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés elősegítése” volt, de lakhatási és közösségfejlesztő elemeket is tartalmazott.

A pályázatok megvalósítói, tehát a tanodát működtető szervezetek non-profit szervezetek. A legelső pályázatnál konzorciumok is benyújthatták pályázatukat, ahol a konzorcium vezetője vagy non-profit szervezet, vagy kisebbségi önkormányzat és intézménye lehetett. Konzorciumi partnerekként költségvetési szerv és intézményei is megjelenhettek. A második HEFOP pályázat már nem írta elő konzorciumok jelentkezését, bár annak létrehozása ajánlott volt. A főpályázók megint csak non-profit szervezetek lehettek. Főpályázóként nem pályázhatott közoktatási intézmény vagy az általa létrehozott civil szervezet, profitorientált szervezet, de önkormányzat, sőt kisebbségi önkormányzat és ezek intézményei sem. Az első TÁMOP pályázat annyiban különbözött HEFOP-os elődeitől, hogy csak konzorciumok jelentkezését nem fogadta el, de továbbra is várta egyesületek, alapítványok, egyházak, non-profit szervezetek pályázatait. A 2012-es TÁMOP lehetséges pályázói nem változtak; viszont a pályázati kiírás ösztönözte az együttműködések kialakítását, a hálózatosodást és kötelező tevékenységként előírta a szoros együttműködés kialakítását a tanulók közoktatási intézményeivel (a település valamennyi általános iskolájával – amennyiben a település létszáma nem haladja meg az 10 000 főt - valamint a tanodások további közoktatási intézményeivel). Ajánlott az együttműködések kialakítása a közvetlenül érintett intézményekkel (pl. szociális és gyermekjóléti intézményekkel, települési/területi nemzetiségi önkormányzattal) további érintett intézményekkel (pl. helyi civil szervezetekkel).

2.4. Kik működtetik, üzemeltetik a programot? (állami, ill. civil szereplők)

A TÁRKI-TUDOK 2008-as felmérése alapján elmondható, hogy a tanodák háromnegyedét civil szervezetek alapították, mintegy egyötödük önkormányzati alapítású, és 6 százalékuk egyházi vagy egyéb fenntartású. A tanodák több mint felét roma civil szervezet, vagy cigány kisebbségi önkormányzat tartja fenn. Míg a tanodák első generációja zömében civil szervezetekhez köthető, addig a második generáció alapításakor jelentek meg a cigány kisebbségi önkormányzatok, mint fenntartók, és a harmadik generációban a civil szervezetek között a roma civil szervezetek voltak a legaktívabbak.

2.5. A célcsoport mekkora hányadát célozza meg a program és mekkora hányadát éri el? (elsődleges elérés, másodlagos elérés.)

Összességében elmondható, hogy a tanodák az összes halmozottan hátrányos helyzetű tanuló kis hányadát érik el, ugyanakkor a program erőteljes kiterjesztésével az arány jelentős javulása várható.

3. Finanszírozás

3.1. A program pénzügyi forrásai: kik és miből finanszírozzák?

A tanodák finanszírozásának legfontosabb forrása az Európai Szociális Alap, innen származott és származik a támogatás nagy része. Ehhez járul a központi költségvetésből származó társfinanszírozás.

A HEFOP/2004/2.1.4. keretösszege 300 millió Ft volt, amelyből 225 millió Ft ESZA-támogatás, 75 millió Ft a központi kormányzati forrásból származott. Az egy pályázatra igényelhető, vissza nem térítendő támogatás 12-15 millió forint lehetett.

A HEFOP/2005/2.1.4.-B keretösszege már magasabb volt: 515.011.706 forint, amelyből az előző konstrukcióhoz hasonlóan 75%-ot az Európai Szociális Alap, 25%-ot pedig a központi költségvetés biztosított.

A TÁMOP-3.3.5/A/08/1 teljes keretösszege 1.302.979.104 forintba rúgott, szintén az ESZA és a központi költségvetés társfinanszírozása révén. Ebből az új céloknak megfelelően a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérségből pályázók számára 620 millió forintot különítettek el.

A TÁMOP-3.3.9.A-12/1-2 pályázatokra 4 milliárd forint áll rendelkezésre. Ebből 380 millió forintot rendeltek a Közép-Magyarországi régió tanodáinak támogatására, 1 milliárd 620 millió Ft-ot a

konvergencia régiókra, további 2 milliárdot pedig a leghátrányosabb helyzetű régiókban létesítendő tanodákra.

További finanszírozó a már említett Roma Oktatási Alap (ROA), amely 90 millió forinttal támogatta "A roma telepeken élők lakhatási és integrációs modellprogramját", ezen belül tanodák létesítését (az iskolai eszközfejlesztésen, iskolaépületek bővítésén, "az integrált oktatás alapjainak lerakása" mellett). Ezen kívül maximum 10,000 eurós áthidaló támogatást nyújtott 8 hónapra azoknak a civil szervezeteknek, amelyek a TÁMOP 3.3.5/A-08/1 tanoda programot sikeresen lezárták, továbbá elkötelezett szándékuk volt pályázni az akkor még ki nem írt 2012. évi TÁMOP felhívásra is, és amelyek vállalták a ROA által meghatározott értékelési rendszer bevezetését.

3.2. **Összes költség, illetve - amennyiben értelmezhető - egy főre jutó költség a programban.**

A HEFOP 2004/2.1.4 pályázat során 300 millió forint állt a pályázó szervezetek rendelkezésére. Huszonhárom szervezet kapott ebből támogatást, átlagosan 15 millió forintos összegben. Ennél a pályázatnál az elvárt tanulói létszám nem volt meghatározva, de ha az átlagos tanulói létszámmal, kb. 30 fővel számolunk, akkor mintegy 50 000 Ft áll rendelkezésre egy tanuló támogatására a pályázat időtartama alatt, ami minimálisan 10, maximum 24 hónap lehetett.

A HEFOP/2005/2.1.4.B: pályázatban a közvetlen célcsoport elvárt létszám-kritériumai is meghatározásra kerültek, azaz a támogatott programokban legalább 25, legfeljebb 60 tanulónak kellett részt vennie. A tanodák átlagosan 16,5 millió Ft-os támogatást kaptak és 42-vel, mint átlagos tanulói létszámmal számolva közel 393 000 forint az egy tanulóra eső teljes összeg a minimum 20 hónapos projekt-időtartam alatt.

A TÁMOP 3.3.5 jelű pályázatban összesen 2 milliárd forint állt rendelkezésre, a pályázó szervezetek 14-22 millió forintra pályázhattak. A támogatott programokban legalább 30, legfeljebb 60 célcsoportbeli tanulónak kellett részt vennie. Megintcsak durva átlagolást használva az egy tanulóra eső keretösszeg már eléri a 400 000 forintot a projekt időtartama alatt.

(A fenti becslések csak nagyon hozzávetőlegesek, hiszen a pontos tanulói létszámról például nincs megfelelő adat, így főként csak a nagyságrendet, arányokat hivatottak szemléltetni!)

3.3. **Éves szinten, illetve összesen mekkora beruházás társul a programhoz? (Becslés, amennyiben nincs megfelelő adat, vagy nehezen elkülöníthető.)**

A tanodák finanszírozására szánt összeg az eddigi 3 különböző pályázati hullámban (a 2012-es pályázatot nem számítva) mintegy 4 milliárd 120 millió forintot szántak, amelyet a Roma Oktatási Alap is kiegészített. Az egyes tanodák támogatásáról lásd az előző, 3.2. pontot. A 2012-es pályázati körben már 4 milliárd forint áll tanoda típusú programok működtetésére.

3.4. **A program becsült költséghatékonysága, költség-haszon egyenlege.**

Nem lehetséges értelmes költséghatékonyság-számítást végezni, hiszen hiányoznak az ehhez felhasználható pontos adatok, kezdve például az olyan alapadattól, mint például a tanodai tanulók pontos létszáma.

4. Nyilvánosság, disszemináció

4.1. **A programról rendelkezésre álló nyilvános dokumentumok (indítás, dokumentálás, monitoring, értékelés, hatásvizsgálat) és azok forrásai.**

Az Educatio Kht. oldaláról elérhető a 2005-ben megjelent "Tanodakönyv - Javaslatok tanodák szervezéséhez" c. kiadvány, amely a korábbi tapasztalatokra építve igyekezett összegezni a tanodák filozófiáját, működését, egyúttal segíteni a működtető szervezetek munkáját. A kötet a SuliNova Kht. Országos Oktatási Integrációs Hálózatának szakmai irányításával készült. Áttekinti a tanoda céljait, az alkalmazott és ajánlott pedagógiai és egyéb módszereket, a tanulók előmenetelének értékelését, a

szervezet kapcsolatrendszerét, az együttműködési lehetőségeket más intézményekkel, stb.. A kötet szerzői tanodavezetők, közreműködői oktatási és esélyteremtő programok szakértői.

Néhány felmérés, értékelés dokumentumai is hozzáférhetőek az interneten. Így például a TÁRKI-TUDOK honlapján elérhető a már többször említett felmérés ("A tanoda-típusú intézmények működésének, tevékenységének elemzése") kutatási beszámolója. Módszertanában dokumentumelemzésre (hivatalos dokumentumok, sajtócikkek, pedagógiai-módszertani segédanyagok), kvantitatív felmérésre (kérdőíves felvétel a mintába bekerült 66 tanoda esetében a tanoda működési feltételeiről, a tanulólétszám alakulásáról, a bevett pedagógiai gyakorlatról és a tanoda külső kapcsolatairól), valamint tanoda- és projektvezetőkkel készített interjúkra támaszkodott. Ugyancsak hozzáférhető az Educatio Kht. által a tanodás diákok szülei körében készített elégedettségi vizsgálat, valamint a HEFOP 2.1.1. központi program „A” komponens értékelésének zárótanulmánya.

Hozzáférhető természetesen a releváns pályázatok dokumentációja, valamint a Tanoda sztenderd.

4.2. A programnak a **szakmai nyilvánosságba** való bevezetése, megjelenése, a program nyilvánosságának története.

Lásd a 4.1. pontot.

5. Eredmények, ezen belül európai uniós vonatkozások

5.1. A program **megítélése**, népszerűsége a különböző stakeholderek szemében.

Az ELTE IPPK (Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ) által 20 budapesti tanodás körében készült felmérés megállapította, hogy a megkérdezett tanodások összességében elégedettek voltak a tanodával, úgy vélték, hogy a tanoda érthetőbbé, feldolgozhatóbbá teszi a tananyagot, személyessé teszi a tanulást. Az iskolával összehasonlítva megértőbbek a tanárok és nyugodtabbak a körülmények és az interjúk alapján kirajzolódott egy támogató közeg, amelyben kevésbé hierarchikus a viszony a diákok és a tanárok között.

Az Educatio Kht. a szülők körében végzett felmérést 2008-ban a HEFOP 2.1.4. és 2.1.4.B pályázat által támogatott szervezetek szolgáltatásait vizsgálva. A cél az volt, hogy megismerjék a szülőkből kialakult képet a tanodákról és felmérjék elégedettségüket a tevékenységekkel kapcsolatban. Érdeklődtek arról is, hogy milyen mértékben vonódtak be a szülők a működésébe. A mintába 407 szülő került be, a vizsgálat során országos lefedettségre törekedtek. A „Szülői véleménykutatás” azt találta, hogy a szülők túlnyomó többsége (88%-a) általában elégedett, 69%-uk pedig teljesen elégedett a gyermekeikkel foglalkozó tanoda munkájával. A megkérdezett szülők jelentős része (47,2%) a tanulmányi eredmények javulását említette a tanodai foglalkozások legfontosabb hozadékaként; egy részük (17,4%) úgy vélte, hogy a gyerekük szorgalmasabb lett és motiváltabb az iskolába járásra; további 5,2% az eredményes továbbtanulást tekintette a tanoda fontos eredményének; 0,2% pedig azt, hogy gyermekük elkerülte a bukást.

A tanodavezetők véleménye megoszlik a sztenderdizálás és a különböző pályázati kiírások kritériumait illetően (pl. vannak, akik szerint elengedhetetlen az alsó tagozatos, sőt, már az óvodás tanulók bevonása a programba, egyesek a résztvevő gyerekek számának maximálását kifogásolták), továbbá vannak véleménykülönbségek a program hangsúlyait illetően (tehetséggondozás vs. esélyteremtés minden gyerek számára). Minden tanodát súlyosan érintett azonban a pályázati rendszer és finanszírozás akadozása.

5.2. A program célcsoportra irányuló konkrét **hatásai**, illetve szélesebb értelemben vett szemléletformáló hatása.

Kifejezett hatásvizsgálat mindeddig nem készült a tanoda programokról, ugyanakkor külföldi példák és a Magyarországon régóta működő tanodák szubjektív ítélete szerint **a hatékonyan és magas színvonalon, megfelelő szakemberekkel működő** tanodai programok képesek hozzájárulni a

lemorzsolódás csökkentéséhez, a továbbtanulási utak megerősítéséhez, végeredményben a hátrányos helyzetű fiatalok esélyegyenlőségének javításához.

5.3. A program **eredményessége**, avagy mennyire sikerült elérnie a célját?

A program eredményességével kapcsolatban nincs pontos kép az elérhető dokumentumok alapján. Ugyan előírás minden tanoda számára olyan adatok gyűjtése a tanulókról az eredményességre vonatkozó indikátorok mentén, amelyek erről számot adnának, az eredményekről összesítő adat nem készült.

A TÁRKI-TUDOK által készített tanulmány szerzői szerint sem lehetséges az eredményesség pontos megítélése, mivel kevés felmérés készült, amely a tanodás diákok kompetenciáinak fejlődését, a lemorzsolódás alakulását, vagy a továbbtanulás sikerességét mérnék (későbbi, munkaerőpiaci boldogulásról természetesen nem is beszélve). Így a szerzők elsősorban egyrészt a tanodavezetők megítélésére támaszkodnak, másrészt ún. külső indikátorokra, amelyek a sikeres és eredményes működésre utalhatnak. Ilyen indikátorok voltak: a fenntartó típusa (pl. önkormányzat, civil szervezet); a tanoda vezetőjének iskolai végzettsége; a tanoda kapcsolatainak száma; a tanoda alapításának éve; a tanodába járók létszáma stb. (Például feltételezés volt, hogy minél nagyobb a létszám, annál valószínűbb, hogy működik a tanoda. Ugyanakkor előfordult, hogy a tanoda által megadott létszám sem felelt meg a valós adatoknak.)

A megkérdezett tanodavezetők 28%-a egyértelműen sikeresnek ítélte a tanodás diákok középiskolai előmenetelét, 31% pedig inkább sikeresnek tartja. A válaszadók 13%-a nem tudta megítélni a kérdést, 24% pedig bizonytalan volt ezzel kapcsolatban. Kicsi azonban azoknak az aránya (4%), akik sikertelennek ítélték a volt diákjaik középiskolai pályafutását Jellemző, hogy azok között, akik sikeresnek ítélték meg a volt tanodás diákok iskolai pályafutását többen voltak "régi alapítású" szervezetek vezetői.

5.4. A program **hozzájárulása a lemorzsolódás csökkentéséhez**.

A tanodáknak a lemorzsolódás csökkentésében játszott szerepéről a HEFOP 2.1.1. központi program 'A' komponensének zárótanulmányából van adatunk. Eszerint a 2004-es pályázatban támogatást nyert tanodák esetében a tanulók iskolai lemorzsolódásának mértéke 6,07% volt, ami az EU2020 releváns célkitűzése alatt van. Ugyanakkor nem világos, hogy pontosan mi az adat forrása és mennyire megbízható. Az eredményesen, komplex megközelítéssel (személyiségfejlesztés, kapcsolattartás a családdal és az iskolával, stb.) működő tanodák ugyanakkor nagy valószínűséggel képesek eredményesen hozzájárulni az iskolai lemorzsolódás csökkentéséhez.

5.5. A program vagy elemeinek **intézményesülése**.

Az 1993-as közoktatási törvény 2003-as módosítása előírta, hogy az oktatási miniszter közoktatás-fejlesztéssel kapcsolatos feladatai közé tartozik „a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerességét segítő iskolán kívüli foglalkozása (tanoda)” biztosítása. Így ebből a szempontból elmondható, hogy intézményesültek a '90-es évek elején, közepén indult, civil kezdeményezésű kísérleti programok. A gyakorlatban és rendszerszinten azonban ez nem mondható el.

5.6. A program **fenntarthatósága**.

A tanoda program fenntarthatóságáról lásd "A program jelene, jövője" c. 1.13. pontot.

5.7. A program és az **EU-s oktatási-képzési (E&T) stratégiai célok**: mit ért el a program az ET2010 vonatkozásában, illetve hogyan közelítette az ET2020-as célokat?

Az „Oktatás és képzés 2020” keretrendszer négy stratégiai célja közül a tanodák tevékenysége kapcsolódik az egész életen át tartó tanulás és a mobilitás megvalósítása célkitűzéshez, valamint kifejezetten előmozdítja a méltányosságot, társadalmi kohéziót és az aktív polgári szerepvállalást.

A tanodák egyik deklarált célja a (halmozottan) hátrányos helyzetű tanulók iskolai lemorzsolódásának csökkenése, így nagyban hozzájárul az Európa 2020 Stratégia lemorzsolódási indikátorához.

5.8. A programnak az országos **kompetenciamérés**en keresztül megmutatózó eredményessége (amennyiben releváns).

A tanoda program kapcsán erről nem áll rendelkezésre információ.

6. Felhasznált irodalom

A HEFOP 2.1.1. központi program „A” komponensének (A hátrányos helyzetű, elsősorban roma tanulók oktatásában érintett szakemberek képzése, az integrációs oktatással kapcsolatos oktatási programok kifejlesztése) zárótanulmánya

Boreczky Ágnes – Borsfay Krisztina – Győri János – Kende Judit – Nguyen Luu Lan Anh: ELTE PPK Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ: Család, iskola, tanoda, szociális világ és jövőkép a tanodai diákok interjúiban

HEFOP/2004/2.1.4:

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1&articleID=20807&ctag=articlelist&iid=1>

HEFOP/2005/2.1.4.B:

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13459&articleID=21756&ctag=articlelist&iid=1>

Kerényi György (szerk.): Tanodakönyv. Javaslatok tanodák szervezéséhez. Sulinova, Budapest, 2005

Németh Szilvia (szerk.): A tanoda-típusú intézmények működésének, tevékenységének elemzése. Kutatási beszámoló, TÁRKI-TUDOK 2005.

Roma Oktatási Alap és a Nyílt Társadalom Alapítvány, Making the Most of the EU funds for Roma program szükségalap pályázata: <http://www.romaeducationfund.hu/news/ref/news-and-events/roma-oktatasi-alap-es-nyilt-tarsadalom-alapitvany-palyazati-felhivasa-tanod>

Szülői véleménykutatás. Tanoda projekt. Educatio Kht., 2008

Tanoda program sztenderd. NFÜ. www.nfu.hu/.../Tanoda_program_sztenderd.doc

TÁMOP 3.3.5.A http://www.nfu.hu/forum_topic_pate/95/filter?offset=0&theme_filter=

TÁMOP-3.3.9.A-12/2: <http://www.nfu.hu/doc/3597>